

SZACHY

Akiba Rubinstein

JACEK GAJEWSKI • JERZY KONIKOWSKI

**JACEK GAJEWSKI
JERZY KONIKOWSKI**

Akiba Rubinstein

Akiba Rubinstein

Jacek Gajewski (Część 1. „Życie i kariera szachowa”)

Jerzy Konikowski (Część 2. „Szachowe dziedzictwo”)

Copyright © 2017 by Wydawnictwo RM

All rights reserved

Wydawnictwo RM, 03-808 Warszawa, ul. Mińska 25

rm@rm.com.pl

www.rm.com.pl

Żadna część tej pracy nie może być powielana i rozpowszechniana, w jakiegokolwiek formie i w jakikolwiek sposób (elektroniczny, mechaniczny) włącznie z fotokopiowaniem, nagrywaniem na taśmę lub przy użyciu innych systemów, bez pisemnej zgody wydawcy.

Wszystkie nazwy handlowe i towarów występujące w niniejszej publikacji są znakami towarowymi zastrzeżonymi lub nazwami zastrzeżonymi odpowiednich firm odnośnych właścicieli.

Wydawnictwo RM dołożyło wszelkich starań, aby zapewnić najwyższą jakość tej książki, jednakże nikomu nie udziela żadnej rękojmi ani gwarancji. Wydawnictwo RM nie jest w żadnym przypadku odpowiedzialne za jakąkolwiek szkodę będącą następstwem korzystania z informacji zawartych w niniejszej publikacji, nawet jeśli Wydawnictwo RM zostało zawiadomione o możliwości wystąpienia szkód.

ISBN 978-83-7773-549-7

ISBN 978-83-7773-877-1 (epub)

ISBN 978-83-7773-878-8 (mobi)

ISBN 978-83-7773-879-5 (pdf)

Redaktor prowadzący: Irmina Wala-Pęgierska

Redakcja: Mirosława Szymańska, Bartosz Działoszyński

Nadzór graficzny i projekt okładki: Grażyna Jędrzejec

Redaktor techniczny: Anna Nieporęcka

Skład: Marcin Fabijański

W razie trudności z zakupem tej książki prosimy o kontakt z wydawnictwem: rm@rm.com.pl

Spis treści

Objaśnienie symboli używanych w tekście	8
Wstęp	9
CZĘŚĆ 1. ŻYCIE I KARIERA SZACHOWA	13
Rozdział 1. Dzieciństwo i początki kariery szachowej	15
Rozdział 2. Droga na szczyt	19
Rozdział 3. Schyłek rywalizacji sportowej	43
Rozdział 4. Na szachowej emeryturze	59
Rozdział 5. Arcymistrz we wspomnieniach i anegdocie	65
CZĘŚĆ 2. SZACHOWE DZIEDZICTWO	69
Rozdział 1. Teoria i praktyka	71
Teoria 1. Gambit królewski	72
1. Rubinstein – Mundt, Łódź 1907	76
2. Rubinstein – Salwe, Łódź 1907	77
3. Rubinstein – Hromadka, Morawska Ostrawa 1923	78
4. Rubinstein – Marco, Haga 1921	79
5. Rubinstein – Rosselli del Turco, Meran 1924	80
6. Ałapin – Rubinstein, Praga 1908	82
Teoria 2A. Debiut czterech skoczków. Kontynuacja 4...d4!	84
7. Spielmann – Rubinstein, Baden-Baden 1925	85
8. Makarczyk – Rubinstein, Łódź 1927	87
9. Belsitzman – Rubinstein, Warszawa 1917	89
10. Spielmann – Rubinstein, San Sebastian 1912	90
Teoria 2B. Debiut czterech skoczków. Kontynuacja 4...b4	92
11. Rubinstein – Marshall, Łódź 1908	94
12. Janowski – Rubinstein, Karlowe Wary 1907	95
13. Duras – Rubinstein, Karlowe Wary 1907	97

Teoria 3. Partia hiszpańska	98
14. Wolf – Rubinstein, Wiedeń 1922	102
15. Gromer – Rubinstein, Hamburg 1930	103
Teoria 4. Obrona sycylijska	104
16. Euwe – Rubinstein, Haga 1921	105
17. Spielmann – Rubinstein, Göteborg 1920	107
18. Réti – Rubinstein, Göteborg 1920	109
Teoria 5. Obrona francuska	112
19. Maroczy – Rubinstein, Karlowe Wary 1907	115
20. Schlechter – Rubinstein, San Sebastian 1912	116
21. Prokes – Rubinstein, Budapeszt 1926	118
Teoria 6. Przyjęty gambit hetmański	119
22. Rubinstein – Tartakower, Mariańskie Łaźnie 1925	122
23. Speijer – Rubinstein, Petersburg 1909	123
Teoria 7. Obrona Tarrascha	125
24. Rubinstein – Capablanca, San Sebastian 1911	129
25. Rubinstein – Marshall, Wrocław 1912	131
26. Rubinstein – Salwe, Łódź 1908	133
27. Rubinstein – Tarrasch, Cieplice 1922	134
28. Rubinstein – Salwe, Łódź 1908	135
29. Rubinstein – Tarrasch, Karlowe Wary 1923	136
Teoria 8. Nieprzyjęty gambit hetmański	138
30. Rubinstein – Teichmann, Wiedeń 1908	140
31. Rubinstein – Teichmann, Karlowe Wary 1907	141
32. Rubinstein – Znosko-Borowski, Petersburg 1909	142
Teoria 9. Obrona słowiańska	144
33. Rubinstein – Schlechter, Berlin 1918	146
34. Rubinstein – Alechin, Karlowe Wary 1911	148
35. Rubinstein – Vidmar, San Remo 1930	151
36. Grünfeld – Rubinstein, Meran 1924	153
Teoria 10. Obrona Nimzowitscha	154
37. Rubinstein – Maroczy, Hamburg 1930	158
38. Rubinstein – Sämisch, Moskwa 1925	159
39. Rubinstein – Landau, Rotterdam 1930	160

Różnorodna tematyka.	161
40. Thomas – Rubinstein, Baden-Baden 1925	161
41. Alechin – Rubinstein, Moskwa 1909	164
42. Alechin – Rubinstein, Wilno 1912	165
43. Przepiórka – Rubinstein, Łódź 1907	168
44. Johner – Rubinstein, Karlowe Wary 1907	169
45. Yates – Rubinstein, Hastings 1922.	171
46. Spielmann – Rubinstein, Petersburg 1909	172
47. Rotlewi – Rubinstein, Łódź 1907	175
48. Rubinstein – Nikołajew, Kijów 1903	177
49. Rubinstein – Flambert, Łódź 1906	178
50. Rubinstein – Burn, Ostenda 1906	179
51. Rubinstein – Hirschbein, Łódź 1927	180
52. Rubinstein – Spielmann, Praga 1908	181
53. Rubinstein – Tarrasch, Hastings 1922	182
54. Rubinstein – Nimzowitsch, Berlin 1928	184
55. Rubinstein – Bogoljubow, Wiedeń 1922	186
56. Marshall – Rubinstein, Łódź, 1908.	188
57. Tartakower – Rubinstein, Wiedeń 1908	190
58. Rubinstein – Schlechter, Petersburg 1909	190
59. Vidmar – Rubinstein, Praga 1908	192
60. Salwe – Rubinstein, Karlowe Wary 1907	193
61. Duz-Chatimirski – Rubinstein, Łódź 1907	194
62. Rubinstein – Mieses, Petersburg 1909	196
63. Salwe – Rubinstein, Łódź 1907	198
64. Rubinstein – Salwe, Łódź 1907	199
65. Cohn – Rubinstein, Petersburg 1909	201
66. Rubinstein – Duras, Wiedeń 1908	203
67. Rubinstein – Czigorin, Łódź 1906	204
68. Rubinstein – Cohn, Karlowe Wary 1907	205
69. Rubinstein – Spielmann, Wiedeń 1922	207
70. Rubinstein – Lasker, Petersburg 1909	209
Rozdział 2. Zagraj jak Akiba Rubinstein	213
Rozwiązywanie pozycji 1–22	217
Podsumowanie.	220
Bibliografia.	223
Indeks przeciwników	225
Indeks partii.	226
Klasyfikacja tematyczna partii	227

Objaśnienie symboli używanych w tekście

!	silne posunięcie
!!	bardzo silne posunięcie
?	słabe posunięcie
??	bardzo słabe posunięcie
!?	posunięcie zasługujące na uwagę
?!	posunięcie o wątpliwej wartości
+−	białe mają decydującą przewagę
−+	czarne mają decydującą przewagę
±	białe mają przewagę
∓	czarne mają przewagę
±̄	białe mają minimalną przewagę
∓̄	czarne mają minimalną przewagę
=	pozycja jest równa
∞	pozycja jest skomplikowana
∞̄	z rekompensatą za materiał
↑	z inicjatywą
→	z atakiem
⇌	z kontrgrą
Δ	z ideą
⊃	silniejsze jest
:	bicie
+	szach
#	mat

Wstęp

Najwybitniejszemu polskiemu szachiście Akibie Rubinsteinowi poświęcono już wiele opracowań. Listę otwiera wydana w 1933 roku sławna monografia Hansa Kmocha *Rubinstein gewinnt!*¹, w której autor zamieścił i skomentował sto partii, a krótki rys biograficzny na potrzeby tej książki opracował dr Jacques Hannak. Znaleźć tam można najlepsze partie naszego arcymistrza, rozegrane z Machgielisem (Maxem) Euwe, Dawidem Janowskim, Isaakiem Kashdanem, Emanuelem Laskerem, Frankiem Jamesem Marshalllem, Carlem Schlechterem, Siegbertem Tarraschem i wieloma innymi. Anglojęzyczna wersja książki Kmocha ukazała się w Ameryce Północnej w 1941 roku²; szkic Hannaka został tu zastąpiony przez równie lakoniczny esej pt. „An Eventful and Tragic Life” pióra B. F. Winkelmana.

Skromniejsze rozmiary miała wydana w 1966 roku książka dr. Hansa Wenza *Akiba Rubinstein. Ein Leben für das Schach*³, zawierająca 35 partii, 34 pozycje z partii, 72 diagramy oraz 24 tabele turniejowe.

Jedenasty tom z serii jugosłowiańskich książek szachowych zatytułowanych *Veliki majstori šaha*⁴, poświęcony Akibie Rubinsteinowi, przygotował Slavko Petrović. Ten osiemdziesięciostronicowy tekst napisano w języku

serbskim, a wydała go w Zagrzebiu w 1974 roku Biblioteka Šahovske naklade.

W jednym ze swoich felietonów⁵ Tomasz Lissowski podaje interesującą informację na temat kulis ukazania się książki *Akiba Rubinstein* Jurija Razuwajewa i Walerego Murachwierii⁶ oraz *Akiba Rubinstein ou de l'art de pratiquer les finales* Krzysztofa Pytla⁷. Dowiadujemy się, że w lutym 2007 roku na stronie „Szachy na Pomorzu” (www.uksgedanensis.civ.pl) swoimi wspomnieniami z redagującym stronę Miłozsem Kulewskim podzielił się dwukrotny mistrz Polski Krzysztof Pytel, w latach siedemdziesiątych jeden z nielicznych polskich posiadaczy tytułu mistrza międzynarodowego:

Zabrałem się za zbieranie rozproszonego materiału ze starych czasopism i książek turniejowych. (...) Z końcem lat siedemdziesiątych po rozmowach z wpływowymi miłośnikami szachów we Francji postanowiliśmy opublikować książkę o tym, jak Rubinstein rozgrywał końcówki. Ja miałem ją napisać na podstawie zgromadzonego materiału. Thumaczenia podjął się nasz rodak z Francji p. Bernard Sojka. Wydać pracę miała Francuska Federacja Szachowa we współpracy z profesjonalnym edytorem – firmą Hatier.

Z końcem lat siedemdziesiątych w sowieckich czasopismach szachowo-

wych ukazało się kilka artykułów zapowiadających książkę pt. „Akiba Rubinstein” spółki autorskiej J. Razuwajewa, S. Murachwieri (praca ukazała się w Moskwie w 1980 roku). W tych artykułach Rubinstein był nazywany „rosyjskim szachistą, prekursorem – obok Czigorina – radzieckiej szkoły szachowej”. *Wśród polskich szachistów zaurzało! Okradają nas nawet z Rubinsteina... Interwencje poszły rozmaitymi kanałami. Najskuteczniejsza okazała się ta Władysława Litmanowicza i wsparta przez Jerzego Putramenta. Z książki rosyjskich autorów zostały wykreślone drażniące nas fragmenty! W swej pracy umieściłem rozdział polemizujący z wielu innymi stwierdzeniami Razuwajewa i Murachwieriego. To podziałało jak płachta na byka na mych... francuskich wydawców. Moja książka, w okrojonym o połowę formacie, ukazała się w Paryżu dopiero w roku 1984 – tytuł „Akiba Rubinstein ou l’Art de Pratiquer les Finales”. Sprzedano jej, w dość krótkim czasie, aż osiemnaście tysięcy egzemplarzy. To był sukces! Po polsku i tylko z małymi skrótami książka ukazała się w 1987 roku. W niej jest więcej. Są polemiki z sowieckimi autorami. Jest o jednym ze spotkań z Samym Rubinsteinem, synem Akiby.*

Komentując powyższą wypowiedź Krzysztofa Pytla, trzeba zauważyć, że we wspomnianej, a wydanej po polsku książce, *Akiba Rubinstein czyli o sztuce rozgrywania końcówek*⁸, trudno dostrzec ślady jakichkolwiek „polemik z sowieckimi autorami” oraz obrony Rubinsteina przed próbami

uczynienia z niego szachisty rosyjskiego. Ponadto Pytel nie podaje, jaki autor i w jakim artykule miał nazwać Rubinsteina „prekursorem radzieckiej szkoły szachowej”, a bez tego jego wywód nie jest wiarygodny. Jeśli chodzi o teksty Razuwajewa i Murachwieriego, to w 1979 roku autorzy ci opublikowali artykuł *Służba sztuce* w moskiewskim magazynie „64” (nr 8, s. 24–25), ale po pierwsze, nie ma w nim zapowiedzi, iż jest to fragment szykowanej do druku książki, a po wtóre – brak w nim tych stwierżeń, z którymi chciałby polemizować Pytel. „Geopolityczne” poglądy autorów reprezentuje tylko krótki fragment, w którym trudno dostrzec twierdzenia fałszywe lub choćby kontrowersyjne. Przytacza go na koniec cytowanego już artykułu Tomasz Lissowski:

Niestety, najsilniejszy w owym czasie szachista Rosji nie prowadził działalności społecznej. Nie dane mu było zostać organizatorem ani nawet popularyzatorem szachów, kontynuatorem dzieła Czigorina. A po rewolucji Rubinstein stał się obywatelem Polski, co – naturalnie – pozbawiło go możliwości uczestniczenia w życiu szachowym naszego kraju. Co prawda przyjechał on w 1925 roku na Międzynarodowy Turniej w Moskwie, ale wystąpił na nim niezwykle słabo. To już nie był „ten” Rubinstein.

Z obcojęzycznej literatury o Rubinsteinie na uwagę zasługuje jeszcze dwutomowe opracowanie Johna Donaldsona i Nikolaya Mineva *The Life & Games of Akiba Rubinstein*⁹, w którym autorzy pokusili się o przytoczenie

wszystkich znanych partii, rozegranych przez znakomitego szachistę.

W polskiej literaturze szachowej sylwetce i dokonaniom Akiby Rubinsteina poświęcono jak dotąd tylko trzy publikacje. Tę krótką listę otwiera wspomniana wyżej książka Krzysztofa Pytla *Akiba Rubinstein, czyli o sztuce rozgrywania końcówek*. Podzielono ją na trzy części: „O sztuce rozgrywania końcówek”, „Śladami wielkiego Akiby” oraz „Bez komentarza”. Zgodnie z tytułem autor skoncentrował się na fachowej analizie twórczości szachowej bohatera.

Nakładem Wydawnictwa „Sport i Turystyka” została wydana praca Władysława Korcza *Akiba Rubinstein*¹⁰. Książka, którą sam autor nazywa „o charakterze w znacznym stopniu kompilacyjnym”, oprócz wstępu, zakończenia i bibliografii, zawiera cztery rozdziały zatytułowane: „Człowiek”, „Arcymistrz”, „Teoretyk” oraz „Mistrz końcówek”. I tak, w pierwszym rozdziale autor mówi o Rubinsteinie jako o człowieku niezwykle skromnym i bezkonfliktowym, a przy tym mistrzu o niezwyklej skuteczności. Drugi rozdział, fundament całej pracy, zawiera przegląd – w wybranych partiach – umiejętności, pomysłowości, logiki i głębi strategicznych założeń partii rozegranych przez Rubinsteina w turniejach z lat 1905–1932. Rozdział trzeci to przegląd dorobku teoretycznego Rubinsteina w ujęciu teoretyków z okresu powstawania książki: Wasilija Smysłowa, Paula Keresa, Marka Tajmanowa i innych. Czwarty rozdział dowodzi, w wybranych

zakończeniach pionowych i wieżowych, niezwykle wysokiego kunsztu naszego mistrza w końcowej fazie partii. Książkę recenzowali wiceprezes PZSzach Stanisław Kania oraz mistrz międzynarodowy Aleksander Sznapić, co musiało mieć wpływ na jej ostateczny kształt.

W przedmowie do trzeciej książki, zatytułowanej *Akiba Rubinstein współcześnie*¹¹, czytamy:

AKIBA RUBINSTEIN w 1912 roku jako trzydziestolatek osiągnął niebywały sukces. W jednym roku wygrał kolejnych pięć wielkich międzynarodowych turniejów: w San Sebastian, Pieszczanach, Wrocławiu, Warszawie i Wilnie.

Aby uczcić ten wielki wyczyn, rok 2012 został ogłoszony przez Europejską Federację Szachową Rokiem Akiby Rubinsteina. Polski Związek Szachowy podjął decyzję o złożeniu hołdu wielkiemu polskiemu szachiście. Uznaliśmy, iż jedną z najlepszych form będzie książka. Praca zbiorowa opatrzona wstępem prof. Tadeusza Wolczy, komentarzami współczesnych mistrzów do wybranych przez Tomasza Lissowskiego partii Akiby Rubinsteina. Partii zarówno tych najświetniejszych, które znają wszyscy znawcy tematu, jak i tych, które mają największe znaczenie dla teorii otwarć i końcówek. Partii, które mimo upływu lat nadal mogą być materiałem szkoleniowym dla młodzieży i pomocą dydaktyczną dla trenerów.

Kończąc ten spis, z pewnością możliwy do powiększenia o mniej znane publikacje zagraniczne, pragniemy

jeszcze odnotować, że Stanisław Gawlikowski jedno ze swoich wybitnych dzieł, a mianowicie *Końcowa gra szachowa. Zakończenia wieżowe*¹², poświęcił właśnie Rubinsteinowi – „największemu polskiemu szachiście”.

Spośród setek artykułów, poświęconych Akibie w całości lub w części, pragniemy wyróżnić dwa. W 1991 roku biogram szachisty pojawił się w *Polskim Słowniku Biograficznym*¹³, co było zasługą Andrzeja Essena. Nie mogło zabraknąć opisu dokonania Rubinsteina w słowniku biograficznym szachistów polskich profesora Tadeusza Wolszy; w tomie trzecim¹⁴ czytelnik znajdzie obszerny biogram,

wzbogacony zapisami bardzo wielu genialnych Rubinsteinowskich partii.

Autorzy żywią nadzieję, że wszystkie te wartościowe publikacje nie wyczerpały tematu i ich książka *Akiba Rubinstein* spełni oczekiwania Czytelników pragnących od nowa poznać koleje losu, przebieg kariery oraz zapisy rozgrywek szachowych naszego najwybitniejszego jak do tej pory arcymistrza. Za możliwość spotkania z Czytelnikami pragniemy podziękować Wydawnictwu RM.

Jacek Gajewski, Jerzy Konikowski
Katowice, Dortmund,
październik 2017

Przypisy

- 1 Kmoch H., *Rubinstein gewinnt!*, Wiedeń 1933.
- 2 Kmoch H., *Rubinstein's Chess Masterpieces/100 Selected Games*, Nowy Jork 1941.
- 3 Wenz H., *Akiba Rubinstein. Ein Leben für das Schach*, Berlin 1966.
- 4 Petrović S., *Veliki majstori šaba*, t. 11, Zagrzeb 1974.
- 5 Lissowski T. *Rubinstein, Razuwajew i Krzysztof Pytel*, w: *Kronika* 2007 (26), <http://szachowavistula.pl/vistula>.
- 6 Razuwajew J., Murachwieri S., *Akiba Rubinstein*, Moskwa 1980.
- 7 Pytel K., *Akiba Rubinstein ou de l'art de pratiquer les finales*, Paryż 1984.
- 8 Pytel K., *Akiba Rubinstein, czyli o sztuce rozgrywania końcówek*, Warszawa 1987.
- 9 Donaldson J., Minev N., *The Life & Games of Akiva Rubinstein. Volume 1: Uncrowned King, Volume 2: The Later Years*, Milford, 2011.
- 10 Korcz W., *Akiba Rubinstein*, Warszawa 1989.
- 11 *Akiba Rubinstein współcześnie: komentarze wybranych partii w boldzie mistrzowi*, praca zbiorowa pod redakcją Tomasza Stefaniaka, Warszawa 2012.
- 12 Gawlikowski S., *Końcowa gra szachowa. Zakończenia wieżowe*, Warszawa 1957.
- 13 Essen A., *Akiba Rubinstein*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXXII/4, z. 135, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991.
- 14 Wolsza T., *Arcymistrzowie, mistrzowie, amatorzy: słownik biograficzny szachistów polskich*, t. 3, Warszawa 1999.

CZĘŚĆ 1

Życie i kariera szachowa

*Mojemu Tacie, który wprowadził
mnie do krainy szachów.*

Jacek Gajewski

ROZDZIAŁ 1

Dzieciństwo i początki kariery szachowej

Nie ulega wątpliwości, że Akiba Rubinstein przyszedł na świat w biednej rodzinie żydowskiej (obecnie w jego domu rodzinnym ma swoją siedzibę urząd miasta i gminy) między Łomżą a Szczuczynem, a konkretnie w Stawiskach, gdzie znajdowały się: kościół katolicki, dwie synagogi, szkoła gminna i żydowska, gorzelnia, cegielnia i młyn wodny, a ponadto sto osiemdziesiąt jeden domów, których mieszkańcy szyli kożuchy, i – nędzne nawet jak na tamte czasy – targowisko. Wiadomo więc, gdzie Rubinstein się urodził, nie wiadomo jednak dokładnie kiedy. Spośród dat: 12 X 1882, 12 XII 1882 i 1 XII 1880, najbardziej prawdopodobna jest ta ostatnia. Niektórzy podejrzewają, że podawanie fałszywej daty urodzenia miało umożliwić uniknięcie odbycia służby wojskowej w armii carskiej. Za datą 1 XII 1880 roku przemawiają także trzy fakty: umieszczenie jej na nagrobku Akiby Rubinsteina, w akcie urodzenia oraz księdze turniejowej z Londynu z 1922 roku. Ta wersja pojawia się również w książce Stefana Gawlikowskiego *Arcymistrzowie. Złota era polskich szachów*, z kolei Tadeusz Wolsza w swoich licznych

opracowaniach¹ konsekwentnie podaje rok 1882.

Kontrowersje budzi także właściwe brzmienie imienia naszego bohatera. Stefan Gawlikowski w *Arcymistrzach* napisał: *Wszyscy znają go jako Akibę, jednak hebrajska litera „bet” jest wieloznaczna. Może być przedstawiona jako „b”, „v” lub „w”. W najbardziej „czystym” tłumaczeniu na język niemiecki imię Rubinsteina powinno brzmieć Akiwa. Takiej też pisowni używał sam mistrz, gdy składał autograf.* Potwierdzają to opublikowane w 2013 roku kopie własnoręcznych podpisów Rubinsteina. Być może nieporozumienie wzięło się stąd, że w zaborze rosyjskim używano powszechnie grażdanki (odmiany cyrylicy) i wielu autorów błędnie dokonało transkrypcji znaku alfabetu rosyjskiego na łaciński, gdyż rosyjska litera „b” to nie jest polska litera „b”, lecz „w”. Za formą *Akiwa* przemawiają jeszcze dwa fakty: dokument zameldowania w Antwerpii, który Artur Urbaniak znalazł u Edwarda Wintera i przesłał autorom, oraz „Karta uczestnictwa nr 14 w II TURNIEJU SZACHOWYM O MISTRZOSTWO POLSKI NA 1927 ROK” – reprodukowana w książce

Krzysztofa Pytla *Akiba Rubinstein, czyli o sztuce rozgrywania końcówek*. Przypuszczalnie sam Rubinstein nie widział tu żadnej kontrowersji czy dwuznaczności. Zapisane po hebrajsku, czyli w jedynym języku, w którym odebrał wykształcenie, jego imię wyglądało zawsze tak samo, całkowicie jednoznacznie. Dlaczego miałyby się zastanawiać albo martwić tym, jak inni zechcą to imię zapisać lub wypowiedzieć? Zmuszony okolicznościami, by się podpisać, używał pisowni Akiva. Jakże kompetentni John Donaldson i Nikolay Minev, drukując pierwsze wydanie swojego dzieła, stosowali konsekwentnie pisownię Akiba, natomiast 10 lat później, w „poprawionym i rozszerzonym” wydaniu drugim, bez słowa komentarza pojawił się Akiva.

Istnieje kolejny, poza autografami samego bohatera, poważny argument przemawiający za tym wariantem. Rubinstein był przez pół życia obywatelem Cesarstwa Rosyjskiego, podróżował z rosyjskim paszportem, bo... Polski jeszcze nie było. W Rosji obowiązkowym składnikiem nazwiska jest *otczestwo*, wskazujące na imię ojca. Wszystkie źródła są zgodne – *otczestwo* Rubinsteina pisane było Kiwelowicz, co oznacza, że ojciec arcymistrza miał na imię (*A*)kiwa, koniecznie przez „w”. Zbitka *Akiba Kiwelowicz* wygląda na wewnętrznie sprzeczną.

Zwolennicy *Akiby* natomiast mają po swojej stronie tradycję. Pokolenia czytelników, w tym polskich, były przyzwyczajone do formy *Akiba*. Kończąc ten przydługi wykład na temat transkrypcji hebrajskiej litery bet,

pragniemy zapowiedzieć, że doceniając argumenty strony przeciwnej, będziemy się posługiwać tradycyjną pisownią imienia Rubinsteina.

Akiba Rubinstein był najmłodszym, dwunastym dzieckiem nauczyciela języka hebrajskiego w żydowskiej szkole religijnej, który zmarł na gruźlicę na osiem miesięcy przed narodzinami syna. Akiba nie poznał też większości swojego starszego rodzeństwa, zmarłego w dzieciństwie na gruźlicę. Tylko jedna z siostr doczekała wieku dorosłego. Klepiąca biedę matka oddała chłopca na wychowanie dziadkom. Według jednych byli to rodzice ojca, ale inni podają, że chodzi o ojca matki Reba Aharona Eliezera Denenberga, który miał tartak i na brak pieniędzy nie narzekał. Zdecydował, że Akiba zostanie rabinem, i posłał go do szkoły w Białymstoku. Chłopak uczył się tam razem z przyrodnim bratem Chaimem Hellerem, którego ojciec – rabin Heller, zwany geniuszem z Pińska, został drugim mężem jego matki. Być może później uczęszczał także do białostockiej jesziwy, wyższej szkoły talmudycznej, którą opuścił w 1898 roku, ale co do tego źródła nie są zgodne: według jednych przeszkodziło mu w tym marne zdrowie i groźba zarażenia gruźlicą, inne podają, że naukę podjął, ale szybko ją porzucił dla szachów. W wywiadzie dla „Wiener Schachzeitung” w 1926 roku powiedział: *Grę w szachy pokazano mi, gdy miałem 14 lat i uczyłem się w chade-rze. W 16 roku życia zacząłem zajmować się teorią*. [Jak podają źródła², korzystał z podręcznika Sossnitta *Szachy*

– przyp. J.G.J. *Poczułem w sobie talent i zainteresowanie dla szachów. Mam ponadto nadzwyczaj dobrą pamięć. Jeszcze teraz pamiętam wszystkie partie, jakie rozegrałem podczas 21 lat mojej kariery szachowej (a rozegrałem ich ponad 800)... Z szachami wiążą mnie doznania estetyczne. Szachy to nie tylko sztuka, ale również i wiedza. Zwycięstwo i wszystko pozostałe opiera się na bazie naukowej. Słabe strony przeciwnika, opanowanie pól szachownicy – to wszystko należy do naukowego uwieńczenia gry szachowej⁵.*

W Białymstoku, podobnie jak w innych miastach polskich, nie było klubu szachowego. Grywano więc w kawiarniach i restauracjach. Białostoccy szachiści spotykali się w cukierni Steina w kamienicy Wołkowyckich na ulicy Mikołajewskiej róg ulicy Aleksandrowskiej pod numerem 38 (dziś ulica Sienkiewicza róg ulicy Warszawskiej). Jak podaje Stefan Gawlikowski w *Artyście*, Rubinsteina najczęściej można było spotkać w kawiarni pani Trojskiej (a może Troickiej). Znając już zasady gry, prosił o lekcje szachów inżyniera-konstruktora Szmula Wilsona, który po latach twierdził, że odkrył szachowy talent Akiby. Jego relację przybliży Tomasz Lissowski w artykule, który ukazał się w czasopiśmie „Mat”⁴. Jak powiedział Szmul Wilson: *W 1900 roku w kawiarni pani Trojskiej na ulicy Wasilkowskiej w Białymstoku, gdzie wówczas mieścił się nasz klub szachowy, zaczął pojawiać się ciemnowłosy i dość mizernie wyglądający młody człowiek. Był to Rubinstein, mający około 18 lat. Przychodził,*

by dla poratowania zdrowia napić się kefiru. Całymi godzinami potrafił siedzieć i obserwować partie, sam nie grając. Pewnego wieczoru podszedł do mnie i poprosił, by mu pomóc w nauce gry. Zgodziłem się. Po pierwszych partiach zorientowałem się, że ma wyjątkowy talent. Poprosił mnie, by mógł przychodzić do mojego mieszkania (dom Wyszyńskiego na ulicy Neulet – Rubinstein z pewnością będzie pamiętał te nazwy), a ja chętnie przystałem na to. Od tej pory «kradł» wszystkie moje niedzielne poranki, przychodząc do mnie o świcie. Po trzech miesiącach nie mogłem już z nim wygrać ani jednej partii. Grając ze mną «na ślepo», bez patrzenia na szachownicę, zawsze wygrałby. (...) W tym czasie mieszkał w Białymstoku ważny (rosyjski) inżynier kolejowy; miał on niegdyś okazję zagrać ze Steinitzem; jego partie były publikowane w prasie. Również on został pokonany przez żydowskiego chłopaka. Dyrektor miejskiej szkoły handlowej prawdopodobnie był mocno zastryżony, że został zwyciężony przez smagłego młodzieńca.

Relacja Wilsona wygląda na autentyczną. Chronologicznie pasuje do tego, co wiemy o Rubinsteinie – że mieszkał około 1900 roku w Białymstoku, przed przeprowadzką do Łodzi około 1901 roku, i że (prawdopodobnie) pierwszą poważną partię zagrał właśnie z Bartoszkiewiczem. Jednocześnie obala nieuzasadnione twierdzenie, że ta partia była partią korespondencyjną z 1897 roku. Choć w tym opowiadaniu tkwią pewne

sprzeczności, nie ma wątpliwości co do jednego: w 1900 roku Akiba stał się najlepszym szachistą białostockim.

Wróćmy jednak do wspomnianej partii Rubinsteina z Bartoszkiewiczem. Na stronie internetowej Komisji Szachów Korespondencyjnych Polskiego Związku Szachowego możemy przeczytać: *W artykule zamieszczonym na stronie Amerykańskiej Federacji Szachowej (The United States Chess Federation – USCF) zatytułowanym »AKIBA RUBINSTEIN POSTAL« z dnia 09.07.2011 Alex Dunne pisze o partii korespondencyjnej rozegranej przez Akibę Rubinsteina w 1897 roku (również portal chessgames.com opisuje partię jako korespondencyjną), a więc w wieku 16 lat, kiedy to porzucił naukę w jeszybocie (wyższej szkoły talmudycznej) i wybrał karierę zawodowego szachisty. Jako źródło przywołuje on książkę »The Life & Games of Akiva Rubinstein« (vol.1 Uncrowned King, wyd.1-1994, wyd.2-2006; vol.2 The Later Years, wyd.2-2011), której autorami są John Donaldson i Nikolay Minev. Jednakże Tomasz Lissowski w swoim felietonie »G. Bartoszkiewicz – mniej nieznanym« przywołuje tę partię, ale już nie wspomina on o partii korespondencyjnej, a jako rozgranę w Białymstoku w 1901 lub 1902 roku.*

Jako źródło podaje on artykuł IM Jana Teplitsky'ego pt. »Akiba Rubinstein Revisited« (miesięcznik »Chess Life« 2002, z. 12, s. 772–774).

Wszystko, co mógł osiągnąć młody Rubinstein w Białymstoku w dziedzinie królewskiej gry – osiągnął, dlatego, podjął około 1901 roku decyzję o przeprowadzce do przemysłowej Łodzi, która obok Warszawy była najsilniejszym szachowym ośrodkiem na ziemiach polskich. Wydaje się, że przyczynił się do tego poznany w tym okresie szachista Chaim Janowski – brat słynnego Dawida Janowskiego, który ściągnął go do Łodzi. Janowski to postać niezwykła: przemysłowiec, kupiec, mecenas kultury, kompozytor, pianista i wielki miłośnik szachów. Tak więc nasz przysły mistrz ostatecznie postawił na szachy, i oddał się im bez reszty. Jeżeli chodzi o wykształcenie Rubinsteina, to miał tylko talmudyczne, nie miał natomiast świeckiego. Doskonale posługiwał się językiem polskim, rosyjskim i niemieckim, ale tylko w mowie. Pisząc, popełniał sporo wstydlivych błędów, dlatego później jego sekretarzem została żona. Nie pisał prac autobiograficznych, niektórzy badacze sądzą nawet, że przypisywane mu analizy partii spisywano, gdy wygłaszał monolog.

Przypisy

¹ Por. „Bibliografia”.

² Por. „Bibliografia”: Korcz W., Donaldson J., Minev N., Razuwajew J., Murachwieri W.J., Litmanowicz W., Wolsza T.

³ Cytat za: <http://szachowavistula.pl/vistula>.

⁴ Avital Pilpel, *Kiedy Rubinstein zaczął grać dobrze?*, z angielskiego przełożył Tomasz Lissowski, w: „MAT” nr 6(30) 2012, s. 36-37.

CZĘŚĆ 2

Szachowe dziedzictwo

Akiba Rubinstein rozegrał w swojej bogatej karierze zawodowego szachisty setki znakomitych partii. Dlatego w trakcie pracy nad książką stanęliśmy w pewnym momencie przed dużym dylematem dokonania wyboru najpiękniejszych i najbardziej charakterystycznych pojedynków, które obrazują jego autentyczny styl gry. Ostatecznie wybraliśmy zestaw 70 partii – naszym zdaniem – najlepiej ilustrujących dokonania wielkiego Akiby w rozwoju królewskiej gry.

Pierwszą naszą myślą było uszeregować wybrane partie według koncepcji:

1. Zasługi dla rozwoju teorii debiutów.
2. Strategia i taktyka w grze środkowej.
3. Technika rozgrywania końcówek.

Jednakże wnikliwa analiza przebiegu poszczególnych zmagania Rubinsteina w różnych turniejowych szrankach uświadomiła nam, że te trzy elementy występują praktycznie w większości jego twórczości, także w wybranym przez nas zbiorze rozgrywek.

Z tego względu przygotowaliśmy w końcowej części książki tematyczną klasyfikację wszystkich partii i czytelnik będzie mógł sam szybko znaleźć interesujące go przykłady praktyczne z dorobku turniejowego naszego arcymistrza.

Zwracamy też uwagę na ważny aspekt używania przez nas tylko polskich nazw miast rozgrywanych turniejów: Karlowe Wary (Karlsbad), Wrocław (Breslau), Cieplice (Teplitz-Schönau), Morawska Ostrawa (Mährisch Ostrau), Marienbad (Mariańskie Łaźnie), Rogaska Slatina (Rogaška Slatina), Meran (Merano) i Pieszczyan (Bad Psteyan).

ROZDZIAŁ 1

Teoria i praktyka

Analizując przemiany w teorii debiutów na przestrzeni ostatnich 100 lat można dojść do konkluzji, że Akiba Rubinstein był jednym z pierwszych fenomenalnych szachistów ówczesnych czasów, który doceniał wielkie znaczenie fazy wstępnej w partii szachów i prawdopodobnie nie miał sobie pod tym względem równych w historii królewskiej gry XX wieku. Nasz rodak był w pełni świadomy faktu, że debiut jest podstawą partii i pomostem do dalszych stadiów gry. Dlatego w swym treningu i następnie w praktyce turniejowej przykładał wielką uwagę do tej kwestii.

Studiując jego pojedynki nie ma żadnych wątpliwości, że wniósł on wielki wkład w ewolucję teorii otwarć. Wiele wariantów debiutowych nosi dalej jego imię. Dorobek naszego rodaka znalazł stałe miejsce w szerokim zakresie teorii szachów i wykorzystuje się go do dnia dzisiejszego w praktyce turniejowej na wszystkich szczeblach wtajemniczenia królewskiej gry. Można śmiało stwierdzić, że nie ma otwarcia, którego Rubinstein nie wzbogacił swoimi analizami i pomysłami. W swych teoretycznych poszukiwaniach okazał się doskonałym badaczem. Jego odkrycia i analizy

wytrzymały próbę czasu i przedstawiają dalej cenną wartość oraz są impulsem do permanentnej twórczej pracy szachistów wszystkich klas.

Ze względów technicznych nie mogliśmy przedstawić w naszej pracy wszystkich odkryć wielkiego Akiby. Skoncentrowaliśmy się zatem na tej najbardziej istotnej problematyce, która jest do dnia dzisiejszego przedmiotem dalszych aktywnych przeobrażeń w aspekcie rozwoju teorii debiutów.

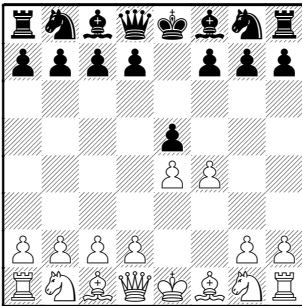
Wielu biografów Rubinsteina skupia się w swych opracowaniach przede wszystkim na jego szczególnych zasługach w rozgrywaniu końcówek wieżowych. Rzeczywiście nasz rodak był wirtuozem gry końcowej, zwłaszcza wieżówki były jego specjalnością. W książce zwracamy też uwagę w wielu przykładowych partiach na te znakomite umiejętności polskiego arcymistrza.

Naszą przygodę z twórczością Akiby Rubinsteina rozpoczynamy od 10 odcinków teoretycznych, które uzupełniliśmy 39 tematycznymi przykładami z praktyki genialnego szachisty w celu ilustracji jego osiągnięć na tym polu. Mamy nadzieję, że przedstawiony przez nas materiał ukaże czytelnikowi pewien obraz zasług Polaka w dynamicznym rozwoju teorii otwarć!

Teoria 1: Gambit królewski

1.e4 e5 2.f4

Ofiara pionka określa ostry gambit królewski, który był już znany w XVI wieku. Hiszpański mistrz oraz teoretyk szachowy Lopez Ruy de Segura opisał go w swym podręczniku w 1561 r. Ruch **f2-f4**, który atakuje czarnego pionka e5 i zmusza przeciwnika do konkretnych działań, znalazł miejsce w repertuarze szachistów lubiących ostrą i bezkompromisową grę. Także Akiba Rubinstein nie stronił od taktycznych komplikacji w swych partiach.

2...♗c5

Rezygnując z bicia na f4 czarne starają się uniknąć wielu skomplikowanych i niejasnych wariantów. Zobaczmy przykłady z praktyki turniejowej Rubinsteina po przyjęciu gambitowego pionka:

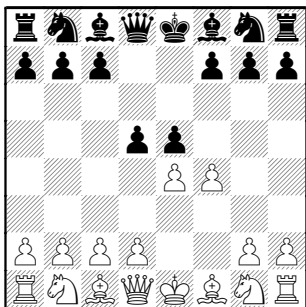
I. 2...e:f4

A) 3.♗c4 (Gambit gońca dopuszcza do szacha hetmanem na h4.) 3...♞h4+ (Odpowiedź 3...♗f6 przedstawiamy w **partii 1** Rubinstein-Mundt, Łódź 1907.) 4.♔f1 d5! (Według teorii

najlepsze. Po 4...d6 5.♗f3 ♞h5 6.d4 g5 7.♗c3 białe dysponują silną inicjatywą.) 5.♗:d5 ♗d6 6.♗c3 ♗e7 7.♗f3 ♞h5 (Godne uwagi jest 7...♞h6!?) 8.d4 f6 9.♗c4 a6 (W celu uniknięcia manewru ♗c3-b5!) 10.♗e2 ♗g6 z planem ♗c8-g4, ♗b8-c6, 0-0-0 i szansami na dobrą grę.

B) 3.♗f3 d5 (Ostry przebieg miała partia Rubinstein-Heath, Southport 1924: 3...g5 4.h4 g4 5.♗e5 ♗f6 6.♗c4 d5 7.e:d5 ♗g7 8.d4 ♗h5 9.♗c3 0-0 10.♗e2 c5 11.♗:f4 ♗g3 12.♗e6 ♗:e6 13.d:e6 ♞:d4 14.♞:d4 c:d4 15.e7 ♞c8 16.♗:f7+ ♔h8 17.♗e6 ♗c6 18.♗f7+ ♗g8 19.♗d8+ z kapitulacją czarnych.) 4.e:d5 ♗f6 5.♗c3 ♗:d5 6.♗:d5 (6.♗b5+ c6 7.♞e2+ ♗e6 8.♗c4 ♗e7 9.♗:d5 c:d5 10.♗b5+ ♗c6 11.d4 ♞c7 12.♗:c6+ b:c6 13.0-0 0-0 14.♗e5 ♞b6 15.c3 c5 16.d:c5 ♗:c5+ 17.♔h1 f6 18.♗d3 ♞fe8 19.♗:c5 ♞:c5 20.♗:f4 ♗f7 21.♞d2 ♞e4 z remisem, Rubinstein-Tarrasch, Meran 1924) 6...♞:d5 7.d4 ♗e7 8.♗d3 g5 9.♞e2 ♗f5 10.♗:f5 ♞:f5 11.g4 ♞e6 (11...♞d7 12.♗d2 ♗c6 13.0-0-0 0-0-0 z obustronnymi możliwościami. Parta zakończyła się ostatecznie wynikiem pokojowym, Rubinstein-Yates, Hastings 1922.) 12.♞:e6 f:e6 13.h4 g:h4 14.g5 0-0 15.♞:h4 ♗d6 16.♗d2 ♗c6 17.c4 b6 (Czarne powinny zagrać natychmiast 17...e5!) 18.♞h6 ♞ae8 19.0-0-0 e5? (Prawidłowe było 19...♞f7!) 20.c5! e4 (20...b:c5 21.d:c5 ♗:c5 22.♞:c6+-) 21.c:d6 e:f3 22.d7 ♞d8 23.♞:c6 ♞:d7 24.♞f1 z wygraną białych, Rubinstein-Kostic, Haga 1921.

II. 2...d5 (Ruch ten prowadzi do kontrgambitu Falkbeera od nazwiska austriackiego mistrza, który wprowadził tę ostrą kontynuację w 1850 r. Jej ideą jest walka o centralne pola.)

3.e:d5 i teraz trzy odgałęzienia:

A) 3...e4 4.d3 ♟f6 5.d:e4 ♟:e4 6.♟e2 ♟:d5 7.♟d2 f5 8.g3 ♟d7 9.♟g2 ♟c6 10.♟h3 ♟d7 11.♟:e4 f:e4 12.0-0 ♟c5+ 13.♟f2 ♟f6 14.♟e3 ♟:e3 15.♟:e3 0-0 16.♟fd1 ♟b5 17.b3 ♟fe8 18.c4 ♟b6 i czarne utrzymały równowagę, Rubinstein-Teichmann, Berlin 1924.

B) 3...c6 4.♟c3 c:d5 (Lub 4...♟b4 5.♟f3 ♟:c3 6.d:c3 e4 7.♟e5 c:d5 8.♟b5+ ♟f8 9.♟e3 z przewagą białych.) 5.f:e5 ♟c6 (5...d4 6.♟e4 ♟c6 7.♟f3 ♟d5 8.♟e2 ♟:e5 9.♟b5+ ♟:b5 10.♟:b5+ ♟d7 11.♟:d4±) 6.♟b5 (Możliwe do gry jest także 6.♟f3 ♟g4 7.h3 ♟:f3 8.♟:f3 itd.) 6...♟b4 7.♟f3 ♟ge7 8.d4 ♟a5 9.♟d2 i białe mają – według Rubinsteina – lepsze perspektywy.

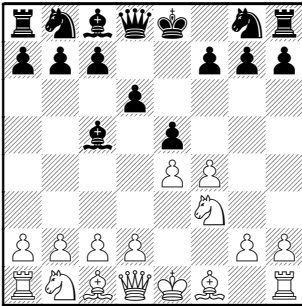
C) 3...e:f4 4.♟f3 ♟f6 5.♟b5+ ♟d7 6.♟c3 ♟b4 7.♟ge2 0-0 8.♟b5+ ♟b:d7 9.0-0 ♟b6 10.♟:f4 ♟d7 11.d3 (W partii Réti-Rubinstein, Sztokholm 1919, po 11.b3 ♟ad8 12.♟b2 ♟f5 13.♟g3

♟:c2 14.♟d3 ♟d6 czarne uzyskały dobre perspektywy i partię po bardzo burzliwym przebiegu ostatecznie wygrały.) 11...♟ad8 12.♟e4 ♟f:d5 13.♟:d5 ♟:d5 14.a3 f5 15.♟f6+ ♟:f6 16.a:b4 ♟d4+ 17.♟h1 ♟:b4 18.♟:a7 c6 19.b3 (19.♟:f5? ♟g4 20.♟e6+ ♟h8 21.♟e1 ♟d4+) 19...♟c5 20.♟:b7 ♟:c2 21.♟a3 ♟f7 22.♟:f7 ♟:f7 23.♟:f5 ♟:d3 24.♟f4 ♟e2 25.h3 ♟d3 26.♟c7+ ♟g6 27.♟g1 ♟:b3?? (Przegrywający błąd w niedoczasie. Czarne mogły się prosto bronić po 27...♟e3+! 28.♟h1 ♟e6 29.♟f8 ♟d7 30.♟f4 ♟:b3 31.♟:g7 ♟:g7 32.♟f5+ ♟f7 33.♟d7+ ♟g6 34.♟f5+ z wiecznym szachem.) 28.♟f8! ♟e8 (28...♟e3+ 29.♟h1 ♟h6 30.♟:f6+! ♟:f6 31.♟e7+ ♟f5 32.♟f7+ ♟f6 33.♟:b3 ♟:f8 34.♟f3+ ze zdobyciem hetmana) 29.♟f7+ ♟h6 30.♟:g7+! 1-0 Réti-Rubinstein, Sztokholm 1919.

3.♟f3

Gambit skoczka: białe kontynuują rozwój skrzydła królewskiego i zapobiegają manewrowi ♟d8-h4+ oraz jednocześnie grożą uderzeniem na e5. Przegrywa natychmiastowe bicie na e5 z powodu szacha hetmanem na h4. Natomiast partia Teichmann-Rubinstein, Wiedeń 1908, po 3.♟f3 d6 4.f:e5 d:e5 5.♟g3 ♟f6 6.♟:e5+ (Przegrywa 6.♟:g7?? ♟g8 7.♟h6 ♟g6 8.♟h4 ♟g4 9.♟h6 ♟f8 10.♟e3 ♟:e4 i białe tracą hetmana.) 6...♟e7 7.♟f3 0-0 8.d3 ♟c6 9.♟g3 ♟g4 (Silnie wygląda 9...♟g4!?) np. 10.h3 ♟d6 11.♟f4 ♟e3 z przewagą czarnych.) 10.c3 ♟e8 11.♟f4 ♟d7 12.h3 ♟f5 13.♟bd2 ♟g6 zakończyła się ostatecznie remisem.

3...d6

4.♟c3

Logiczna odpowiedź: białe dążą do szybkiego rozwoju swych sił. W praktyce turniejowej Rubinsteina spotykano też inne ruchy:

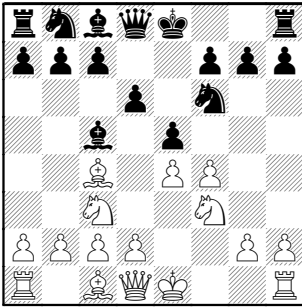
I. 4.c3 (W celu wzmocnienia kontroli nad polem d4 i przy odpowiedniej okazji zagrania d2–d4 z silnym centrum pionkowym.)

A) 4...f5 (Bardzo ryzykowna kontynuacja, po której białe uzyskują lepsze perspektywy.) 5.f:e5 d:e5 6.e:f5 (6.d4 e:d4 7.♟c4 d3 8.♟g5 ♟f6 9.e5 h6 10.♟h4 g5 11.e:f6 g:h4 12.♟e5 ♟f6 13.♟h5+ ♟f8 14.♟g6+ ♟g7 15.♟h8 ♟e5+ 16.♟d1 ♟e2+ 17.♟e2 d:e2+ 18.♟e2 ♟h8 19.♟d2 z przewagą białych, choć partia zakończyła się w końcowym efekcie remisem, Spielmann-Rubinstein, Triberg 1921) 6...♟f5 7.d4 e:d4 8.c:d4 ♟b4+ 9.♟c3 ♟e7+ 10.♟e2 ♟c6 11.0-0 0-0-0 12.♟h1 ♟f6 13.♟b5 ♟b8 14.♟f4 a6 15.♟d3 ♟d3 16.♟d3 ♟c3 17.b:c3 ♟e4 18.♟d2 ♟c6 19.♟ae1 ♟d5 20.♟e5 z przewagą białych i ich późniejszym zwycięstwem, Flambert-Rubinstein, Warszawa 1909.

B) 4...♟g4! (Posunięcie polecane przez teorię.) 5.d4 ♟f3 6.g:f3 ♟h4+ 7.♟e2 ♟b6 8.♟a3 f5 9.♟c4 f:e4 10.f:e5 d:e5 11.♟e5 ♟c6 12.♟c6 b:c6 13.♟g2 ♟h5 z aktywną grą czarnych, Lasker-Janowski, 11. partia meczu o mistrzostwo świata, Berlin 1910.

C) 4...♟c6 5.♟b5 ♟d7 (5...a6 6.♟a4 b5 7.♟c2 ♟b6 8.d3 ♟f6 9.a4 ♟d7 10.a:b5 a:b5 11.♟a8 ♟a8 12.♟a3 e:f4 13.♟b5 ♟e5 14.♟bd4 c5 15.♟e2 c4 16.d4 ♟g6 17.♟f4 0-0 18.♟g6 h:g6 19.♟g5 ♟h5 20.0-0± Rubinstein-Schories, Ostenda 1907) 6.d4 ♟b6 7.f:e5 (Ruch 7.d5 analizujemy w **partii 2** Rubinstein-Salwe, Łódź 1907. Możliwe jest również 7.0-0 ♟f6 8.f:e5 d:e5 9.♟c6 ♟c6 10.♟e5 ♟e4 11.♟g5 ♟d6 12.♟f6 g:f6 13.♟c4 ♟e6 14.♟bd2 f5 15.♟e4 f:e4 16.♟a4+ ♟e7 17.♟a3+ ♟e8 18.♟b3 ♟e7 19.♟f4 ♟hg8 20.♟b4+ ♟e8 21.♟b5+ c6 22.♟e5 ♟e5 23.♟e5 ♟c7 24.♟e4 ♟e5 25.♟e5+ ♟d7 26.♟ae1 z wygraną końcówką, Rubinstein-Salwe, Łódź 1906.) 7...d:e5 8.d5 ♟b8 9.♟d3 ♟e7 10.♟a3 ♟f6 11.♟c4 ♟g4 12.♟b6 a:b6 13.h3 ♟f6 14.0-0 0-0 15.♟g5 ♟d6 16.♟e1 ♟e8 17.♟e3 f6 18.c4 c5 19.a3 ♟a6 20.♟h4 ♟e7 21.♟c1 ♟d6 22.g4! ♟ac8 23.♟f5 ♟f5 24.g:f5 ♟b8 25.a4 ♟d7 26.♟c2 ♟a8 27.b3 ♟f7 28.♟g2 ♟h8 29.♟h2 ♟f8 30.♟h4 h6 31.♟fg1 ♟h7 32.♟g6 z rozstrzygającym atakiem, Rubinstein-Salwe, Karlowe Wary 1911.

II. 4.♟c4 (Goniec atakuje punkt f7, co ujawnia agresywne zamierzenia białych.) 4...♟f6 5.♟c3.

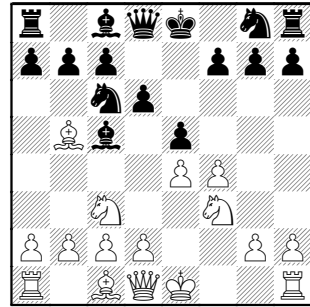
A) 5...♖c6 6.d3 ♗g4 7.h3 ♕:f3 8.♖:f3 ♜d4 9.♖g3 ♜:c2+ (To bicie jest bardzo niebezpieczne dla czarnych, co ilustruje przytoczony przykład. Kontynuację 9...♖e7 omawiamy w **partii 3** Rubinstein-Hromadka, Morawska Ostrawa 1923. Jeszcze mało zbadane jest 9...0-0!? co wydaje się najlepszym ruchem w tej sytuacji.) 10.♔d1 ♜:a1 (Po 10...♔h5 11.♖g4 ♜:a1 12.♖:h5 0-0 13.f5 białe mają świetne szanse ataku na skrzydle królewskim.) 11.♖:g7 ♖f8 12.f:e5 d5 (Przebieg po 12...d:e5 13.♗g5 ♗e7 14.♖f1 byłby korzystny tylko dla białych.) 13.e:d5 ♖g8 14.♖:f6 ♖:f6 15.e:f6 ♖:g2 16.♖e1+ ♔d7 17.♜e4 ♗b4 18.♗d2 ♗d6? (Konieczne było 18...♗:d2! 19.♜:d2 ♖ag8 itd.) 19.♜:d6 ♔:d6 20.b4 ♖ag8 21.♗f4+ ♔d7 22.♖e7+ ♔c8 23.♖:c7+ ♔d8 24.♖:f7 ♖f2 25.♖g7 1-0 Rubinstein-Nussdorf, Tel Aviv 1931.

B) 5...0-0 patrz **partię 4** Rubinstein-Marco, Haga 1921.

4...♜c6

Ruch 4...♜f6 analizujemy w **partii 5** Rubinstein-Roselli del Turco, Merano 1924.

5.♗b5

5...♗d7

Alternatywą jest 5...♗g4 co przedstawiliśmy w **partii 6** Łapin-Rubinstein, Praga 1908.

6.d3 ♜d4 7.♗:d7+ ♖:d7 8.f:e5 ♜:f3+ 9.♖:f3 d:e5 10.♖f1 f6 11.♗d2

Z przygotowaniem długiej roszady. Żadnych korzyści nie miałyby białe po 11.♖h5+ ♖f7 12.♖:f7+ ♔:f7 13.♜d5 c6 14.♜e3 ♜e7 z równą pozycją.

11...0-0 12.0-0 ♜e7 13.♜e2 ♜c6 14.♖f5 ♜d4 15.♜:d4 ♗:d4 16.g4 ♗c5

Wymienny wariant po 16...♖:f5 17.♖:f5 h6 18.h4 z przygotowaniem przełomu g4-g5 byłby na rękę białym.

17.♖de1

Oczywiście natychmiastowe 17.g5! byłoby bardzo silne.

17...♖de8 18.h4 ♖e6 (kolejny diagram).

Teraz białe w partii Rubinstein-Przepiórka, Warszawa 1919, powinny grać 19.g5! ♔b8 20.g:f6 g:f6 21.♗e3 ♗:e3+ 22.♖:e3 ♖g8 23.♔b1 z korzystniejszą końcówką.

Podsumowanie: Akiba Rubinstein był szachistą o wszechstronnych

ROZDZIAŁ 2

Zagraj jak Akiba Rubinstein

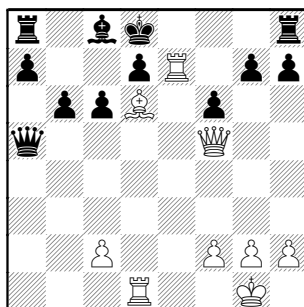
Teraz proponujemy wcielenie się w rolę naszego genialnego arcy mistrza i znalezienie właściwej drogi do celu w 22 przedstawionych pozycjach z jego praktyki turniejowej.

Czytelnik może sprawdzić więc swoje umiejętności taktyczne i analityczne z jednoczesnym udoskonaleniem swojej techniki liczenia wariantów.

W celu osiągnięcia odpowiednich efektów szkoleniowych poleca się rozwiązanie zadań w warunkach, jakie panują w sali turniejowej. Warianty powinny być analizowane w głowie, bez przesuwania figur na szachownicy.

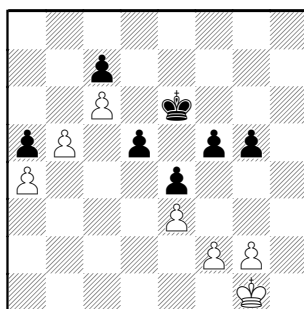
Zalecamy zapisywanie najpierw wszystkich analiz w zeszycie i następnie porównywanie owoców swej pracy z przebiegiem partii. Tylko w ten sposób Czytelnik może optymalnie porównać swe umiejętności szachowe w odniesieniu do twórczości Akiby Rubinsteina!

Pozycja 1

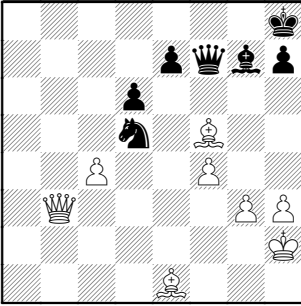
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 2

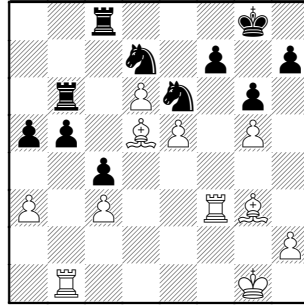
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 3

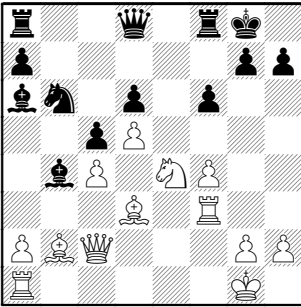
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 6

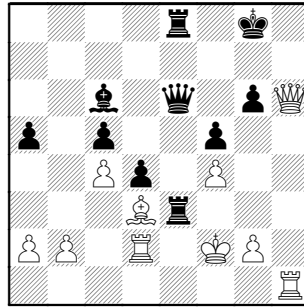
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 4

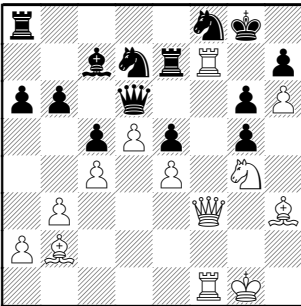
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 7

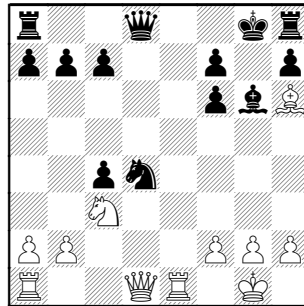
Czarne zaczynają i wygrywają

Pozycja 5

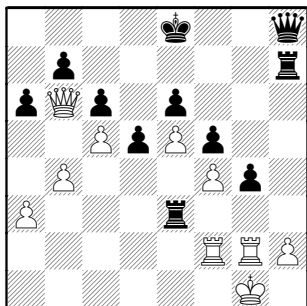
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 8

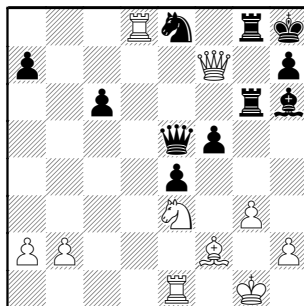
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 9

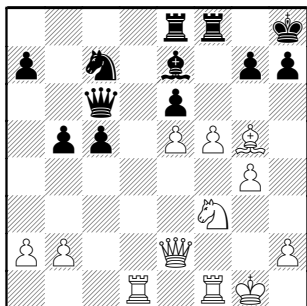
Czarne zaczynają i wygrywają

Pozycja 12

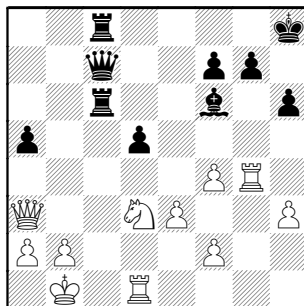
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 10

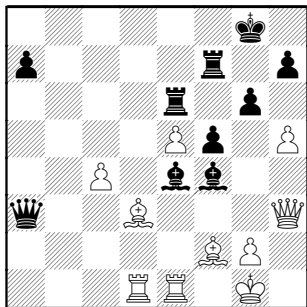
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 13

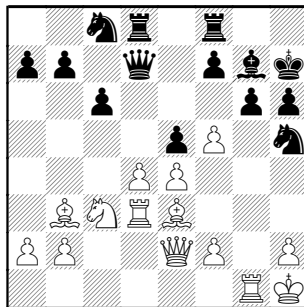
Czarne zaczynają i wygrywają

Pozycja 11

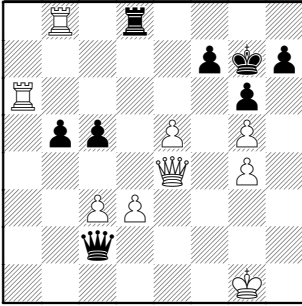

Białe zaczynają i wygrywają

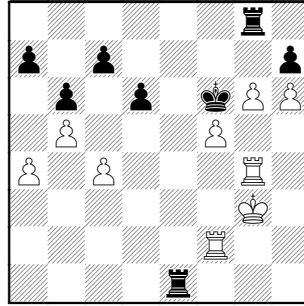
Pozycja 14

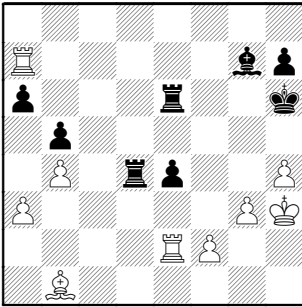
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 15

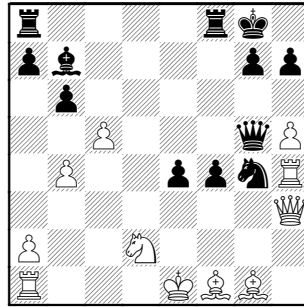
Czarne zaczynają i wygrywają

Pozycja 18

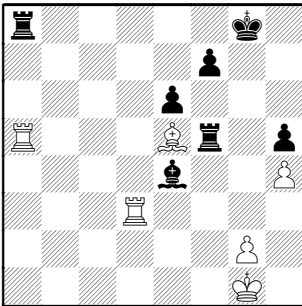
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 16

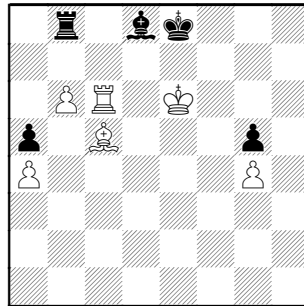
Białe zaczynają i wygrywają

Pozycja 19

Czarne zaczynają i wygrywają

Pozycja 17

Czarne zaczynają i wygrywają

Pozycja 20

Białe zaczynają i wygrywają

Indeks przeciwników

(Liczby oznaczają numery partii)

Ałapin 6
Alechin 34, 41, 42
Belsitzman 9
Bogoljubow 55
Burn 50
Capablanca 24
Cohn 65, 68
Czigorin 67
Duras 13, 66
Duz-Chotimirski 61
Euwe 16
Flamberg 49
Gromer 15
Grünfeld 36
Hirschbein 51
Hromadka 3
Janowski 12
Johner 44
Landau 39
Lasker 70
Makarczyk 8
Marco 4
Maroczy 19, 37
Marshall 11, 25, 56
Mieses 62
Mundt 1
Nikołajew 48
Nimzowitsch 54
Prokes 21
Przepiórka 43
Réti 18
Rosselli del Turco 5
Rotlewi 47
Salwe 2, 26, 28, 60, 63, 64
Sämisch 38
Schlechter 20, 33, 58
Speijer 23
Spielmann 7, 10, 17, 46, 52, 69
Tarrasch 27, 29, 53
Tartakower 22, 57
Teichmann 30, 31
Thomas 40
Vidmar 35, 59
Wolf 14
Yates 45
Znosko-Borowski 32

Indeks partii

(Liczby oznaczają numery partii)

Gambit królewski 1, 2, 3, 4, 5, 6

Debiut czterech skoczków 7, 8, 9, 10,
11, 12, 13

Partia włoska 60

Partia hiszpańska 14, 15, 40, 41, 42, 43,
44, 45, 46

Obrona sycylijska 16, 17, 18, 57

Obrona francuska 19, 20, 21

Obrona Czigorina 67

Pionkiem hetmańskim 56, 61, 66, 68

Przyjęty gambit hetmański 22, 23, 63,
65

Nieprzyjęty gambit hetmański 30, 31,
32, 48, 49, 50, 51, 58, 62, 70

Obrona Tarrascha 24, 25, 26, 27, 28,
29, 47, 64

Obrona słowiańska 33, 34, 35, 36, 59

Obrona Nimzowitscha 37, 38, 39, 54

Obrona Grünfelda 55

Obrona holenderska 52, 53

Gambit wołżański 69

Klasyfikacja tematyczna partii

(Liczby oznaczają numery partii)

Atak na króla 1, 3, 4, 7, 9, 11, 13, 16,
30, 39, 41, 42, 45, 47, 48, 49, 54

Taktyczne uderzenia 31, 43, 50, 51, 52,
53, 55, 56

Obrona 17, 21, 57

Różne struktury pionkowe w centrum
26, 33, 36, 37, 38, 40

Końcówki pionkowe 18, 46, 65

Końcówki wieżowe 5, 12, 20, 25, 28,
34, 63, 66, 67, 68, 69, 70

Końcówki różnego typu 2, 6, 8, 10, 14,
15, 19, 22, 23, 24, 27, 29, 32, 35, 44,
58, 59, 60, 61, 62, 64